

ANKARA HALKEVİ SOSYAL YARDIM ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

ANKARA PEOPLE HOUSE SOCIAL AID COMMITTEE AND ACTIVITIES

Turgay AKKUŞ*

Öz

Türkiye 20. Yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren çağdaşlaşmayı hedefleyen büyük bir toplumsal değişim ve dönüşüm sürecine girmiştir. Bu bağlamda Halkevleri Türk Devrimini oluşturan norm ve değerlerin toplumsallaştırılmasında bir kültür kurumu olarak önemli bir sorumluluk üstlenmiştir. 19 Şubat 1932'de kurulan on dört halkevinden birisi olan Ankara Halkevi gerek faaliyetleriyle gerekse Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri ile doğrudan iletişimde olmasıyla ülkedeki halkevleri arasında farklı bir konumda bulunmuştur. Ankara Halkevi Sosyal Yardım Şubesi Halkevleri yönetmeliği çerçevesinde oluşturulmuş kendi hususi yönetmeliğindeki düzenlemeler doğrultusunda faaliyet göstermiştir. Şube kentteki çeşitli düzeydeki eğitim-öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler başta olmak üzere yurttaşların sosyal hayatta karşı karşıya kaldıkları yoksunlukların aşılmasında, sağlık hizmetlerine erişim olanaklarının geliştirilmesinde, eğitim-öğretim hizmetlerine ulaşma ve yararlanma olanaklarının genişletilip tabana yayılmasında, görelî ve insanî yoksullukla mücadelede önemli bir rol oynamıştır. Böylece yeni toplumsal düzene yönelik olarak hem köylerde hem de şehir içinde bir farkındalık yaratılmasında çok önemli katkılar sağlamıştır.

Anahtar Kelime: halkevi, Ankara Halkevi Sosyal Yardım Şubesi, yoksulluk

Abstract

Since the first quarter of the 20th century, Turkey entered a period of great social change and transformation aimed at modernization. In this context, People's Houses undertook an important responsibility as a cultural institution in the socialization of the norms and values that formed the Turkish Revolution. Ankara People's House, one of the fourteen people's houses established on February 19, 1932, was in a different position among the people's houses in the country, both with its activities and with its direct communication with the Secretary General of the Republican People's Party. Ankara People's House Social Assistance Committee was established within the framework of People's Houses regulation and operated in line with the regulations in its own special regulation. The Committee played an important role in overcoming the deprivations that citizens, especially students studying at various levels of education and training institutions in the city, face in social life, improving access to health services, expanding and spreading the opportunities to reach and benefit from education and training services, and fight against relative and human poverty. Thus, it made significant contribution in raising awareness both in villages and cities for the new social order.

Key Words: people's house, Ankara People's House Social Aid Committee, poverty.

GİRİŞ

Türk Devrimi toplumsal hayatın tüm alanlarına nüfuz eden köktenci bir dönüşüm sürecidir. Devrimin idealize ettiği çağdaş bir toplumsal düzeni yapılandırma hedefi doğrultusunda kurumlar oluşturulmuş ve çeşitli alanlarda düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Halkevleri bu çerçevede sosyo-kültürel değişim-gelişim ve Cumhuriyetin-devrimin kazanımlarının-norm ve değerlerinin toplumsallaştırılmasında yaşamsal bir rol oynamıştır. (Arıkan, 1999, s. 261) Halkevlerinin kuruluşunda 1930'ların ekonomik ve toplumsal koşulları belirleyici olmuştur. (Çavdar, 1983, s. 879) 1929 Ekonomik Buhranının uzun ve yıpratıcı savaşıardan çıkmış Türkiye üzerindeki olumsuz etkileri, bir kültür kurumu olarak örgütlenen Türk Ocaklarının devrimlere karşı bir çizgiye kayması (Çeçen, 1990, s. 96) ve Turancı yaklaşımları benimsemesi (Heyd, 1979, s. 131) devrimlerin istenilen düzeyde toplumsallaştırılamaması gibi gelişmeler Halkevlerinin açılmasındaki belirleyici dönemsel faktörleri oluşturmuştur. 1932 yılı başlarında Halkevlerinin kuruluş süreci tamamlanmış ve parti genel sekreteri Recep Peker tarafından parti örgütlerine duyurulmuştur. 19 Şubat 1932'de başlangıçta 14 vilayette Halkevleri açılmış, yılsonuna kadar bu sayı 34'e ulaşmıştır. (BCA, F. 490.01 / 846.349.2.3.) Halkevleri kuruluş amaçlarını gerçekleştirmek için; Dil ve Edebiyat, Güzel Sanatlar (Ar), Temsil (Gösterit), Spor, Sosyal Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Yayıncılık, Köycülük, Tarih ve Müzecilik şubeleri çerçevesinde örgütlenmişlerdir.

Halkevlerinin Cumhuriyetin ilk yıllarındaki değişim ve dönüşüm sürecindeki kurumlardan birisi olması onları pek çok araştırmanın öznesi haline getirmiştir. Söz konusu araştırmaların bir bölümü Halkevlerini genel bir çerçeve içinde ele almıştır. Anıl Çeçen'in "Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri" adlı eseri ile Zeki Arıkan'ın "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi" isimli makalesi, Tefik Çavdar'ın "Halkevleri" ansiklopedik maddesi belirtilen çerçeveye örnek çalışmalardır. İkinci kategorideki araştırmalar ise Halkevlerinin yerel düzlemdeki çalışmalarına odaklanmıştır. Mine Erseviniç'in "Bursa Halkevi ve Uludağ Dergisi", Nursel Gülcü'nün "Antalya Halkevi ve Faaliyetleri (1932 – 1951)", Murat Karataş'ın "Çanakkale Halkevi (1932-1951)" adlı araştırmaları ikinci kategoriye örnek oluşturmaktadır. Bu çalışma ise Ankara Halkevi'nin Sosyal Yardım Şubesinin faaliyetleriyle bunların değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Ankara Halkevi'nin diğer halkevleri için bir rol model olarak konumlandırılması çalışmamızın öznesi haline gelmesinde belirleyici olmuştur. Sosyal Yardım Şubesinin faaliyetlerinin araştırma konusu olarak tercih edilmesinde ise şube faaliyetlerinin politik, ekonomik, psikolojik ve sosyal boyutlarının toplumsal hayat üzerindeki etkisi bulunmaktadır.

Bu çalışmanın öznesini oluşturan sosyal yardım şubesinin faaliyet alanları ve amaçları Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından 1932 yılında hazırlanmış olan Halkevleri Talimâtname'si uyarınca düzenlenmiştir. Buna göre; şubenin bulunduğu bölgedeki yardıma muhtaç, kimsesiz kadınlar, çocuklar, yaşlılar, hasta ve malûller için toplumun şefkat ve yardım hislerini uyandıracak çalışmalar yapmak, diğer hayır kurumlarıyla işbirliği yaparak, çalışmalarını destekleyerek başarılı olmalarına katkıda bulunmak, resmî ve özel sağlık kurumlarının çalışmalarını verimli kılmaya yardımcı olmak, cezaevlerindeki muhtaçların gereksinimlerinin karşılanmasına destek olmak, yoksul, kimsesiz öğrencilerin barınma, gıda, giyim, kırtasiye ihtiyaçlarıyla ilgilenmek, sağlık kurumlarında yatarak tedavisi gerekli yoksul-muhtaç yurttaşların ilgili kurumlara kabulüne ve başka yerlerdeki sağlık kurumlarına nakli gerekenlere destek sağlamak, evlerinde bulunan yardıma muhtaç yurttaşlarla ilgilenmek ve gereken önlemleri almak, yoksul işçilerle kırsal kesimden gelen ve sağlık sorunları bulunan yurttaşların muayene, tedavi, barınma ihtiyaçlarını temin etmek, işsizler istihdam olanakları oluşturmak, şubenin başlıca görev alanları olarak tanımlanmıştır. Şubenin bu sorumlulukları yerine getirebilmesi için gerekli mâlî kaynakları sağlayabilmesi için bulunduğu bölgenin koşullarına uygun müsamereler düzenlemesi ve çeşitli geziler organize etmesi öngörülmüştür. Talimâtname'de sosyal yardım şubelerinin diğer hayır kurumlarıyla işbirliği yapması ve çalışmalarında onlara destek vermesi öngörülmüşse de ilk yılın sonunda sosyal yardım şubelerinin faaliyetleriyle Kızılay, Himaye-i Etfal, Türk Maarif Cemiyeti hatta belediyeler gibi kurumların rollerini üstlenmeye başladıklarına tanıklık edilmiştir.

Millî Mücadele sürecinde ve yeni toplumsal düzenin örgütlenmesinde yaşamsal bir rol oynayan Ankara, Halkevlerinin kuruluş ve yapılanmasında da ön plana çıkmıştır. Nitekim Ankara Halkevi diğer halkevleri için bir model oluşturmuş ve diğer halkevlerinden farklı olarak doğrudan CHP genel sekreterliğiyle iletişim kurup raporlarını da bu makama göndermesi öngörülmüştür. 19 Şubat 1932'de CHP Genel Sekreteri ve Kütahya Milletvekili Recep Peker ve Aydın milletvekili Dr. Reşit Galip'in konuşmasıyla açılan Ankara Halkevi talimâtname'ye uygun olarak 26 Şubat 1932'de gerçekleştirilen seçimlerin ardından örgütlenmesini tamamlamıştır. Talimâtname uyarınca gerçekleştirilen şube yönetim kurulu seçimleri sonrasında Dr. Ragıp İbrahim Bey (başkan), Eğitimci Hilmi Mâlik Bey (üye), Dr. Saip Ragıp Bey (üye), Dr. Sadi Bey (üye), Diş Tabibi Ali Rıza Bey'den (üye) oluşan sosyal yardım şubesi yönetim kurulu görevine başlamıştır. Ancak çeşitli nedenlerden dolayı yönetim kurulunda değişiklikler yaşanmış ve Dr. Ragıp İbrahim Bey (başkan), Eğitimci Hilmi Mâlik Bey (üye), Dr. Sadi Bey (üye), Ali Rıza Bey (üye) ve Kemâl Bey (üye) yeni yönetimi oluşturmuştur.

(Ankara Halkevi, 1933, s. 37) Ankara Halkevi Sosyal Yardım Şubesi ilk yılında 93'ü farklı mesleklerden 21'i öğrenci olmak üzere toplam 114 üyesi bulunmaktadır. (Ankara Halkevi, 1933, s. 5) Şube, üç ay boyunca bütçesiz çalışmış ancak 1 Haziran 1932'de başlayan mâlî yıldan itibaren çalışmalarına yön verebilmiştir. (Ankara Halkevi, 1934, s. 4)

1. Sosyal Yardım Şubesinin Yapılanması

Tüm halkevlerinin sosyal yardım şubeleri CHF Halkevleri Talîmât-nâmesinde düzenlenmiş esaslar çerçevesinde faaliyet göstermişlerdir. İlgili talîmât-nâmede Halkevlerinin beşinci şubesi olarak gösterilen sosyal yardım şubelerinin görevleri belirtilmiştir. Buna göre şubelerin esas ödevi; “Halkevinin bulunduğu muntıkada hakiki surette yardıma muhtaç kimsesiz kadınlar, çocuklar, malûller, dermandan düşmüş ihtiyarlar ve hastalar gibi zavallılar hakkında içtimai heyetin şefkat ve yardım hislerini uyandıracak ve hisleri yavaş yavaş en yüksek derecesine çıkartacak faaliyet ve delaletlerde bulunmaktır.” (Halkevleri, 1932, s. 14)

Söz konusu görevi gerçekleştirebilmek için

- a) Memlekette mevcut bütün hayır cemiyetlerinde faaliyetlerini hakiki surette semereli ve muvaffak kılacak surette çalışır.
- b) Resmî ve hususi hastahane, darülaceze, dispanserler, çocuk doğum ve bakım evleri, süt damlaları, kimsesiz işçi kadınların çalıştıkları zaman çocuklarına bakacak müesseseler, (Kreş), Talebe yurtları, Hıfzıssıhha kanununda yazılı şirketler ve müesseseler tarafından vücuda getirilen işçi tedavi yurtları gibi içtimai yardım müesseselerinde çalışmalarını semereli kılacak ve bu müesseselerde barınanların ihtiyaçlarını daha iyi bir surette temin ettirebilecek alaka ve işgalde bulunur. Hapishanelerde bulunan muhtaçları da gözetmek şiar olmalıdır. Kimsesiz mektep çocuklarının elbise, yemek, ikamet ve bakımları ile bilhassa alakadar olunur.
- c) Tedavi müesseselerinde yatırılarak tedaviye alınması lazım gelen muhtaç hastaları mahalli hastanelere kabul ve tedavilerine başka mahalde tedavi icap edenleri o mahalle nakle delalet eder. Evlerinde yatan kimsesiz hastalara ve evlerinde doğuran kimsesiz muhtaç kadınlara mümkün olan yardımları yapmak tedbirlerini düşünür.
- d) Köylerden gelen tedaviye muhtaç çiftçiler ve ailelerinin şehir ve kasabalarda barındırılması ve tedavileri ve fakir işçiler ve aileleri hakkında aynı yardımda bulunması vazife sayılır.
- e) İşsizlerin iş bulmalarına delâlet olunur.
- f) Şube bütün bu vazifelerin yapılabilmesi için gelir kaynakları arar. Bu maksatla munasip zaman ve fırsatlarda mahallin imkânlarına uygun müsamere veya tenezzühler tertip eder veya ettirir. (Halkevleri, 1932, s. 14-15)

Ankara Halkevi Sosyal Yardım Şubesi Halkevleri Genel Talîmât-nâmesi uyarınca sosyal yardım alanında ulaşılmak istenen hedeflerin belirlenmesi ve hayata geçirilmesini sağlayacak ilke ve yöntemleri içeren ayrıntılı bir talîmât-nâme hazırlamış ve uygulamıştır.

Ankara Halkevi İçtimâî Yardım Şubesi Hususî Talîmât-nâmesi

1. Mevcut hayır cemiyetleriyle teşrik-i mesai

Şube mensupları memlekette mevcut içtimâî yardım cemiyetlerinde bu cemiyetlerin faaliyetlerini memleket için en semereli ve en muvaffak kılacak tarzda çalışırlar. Şube Ankara'da mevcut bütün hayır teşekkülleri heyeti merkeziye ve idareleriyle çok sıkı münasebet eder. Şubenin senelik mesai programı tespit edilirken o senenin yapılacak hayır işlerinin aynı sene diğer hayır teşekkülleri tarafından sarf-ı mesai edilecek herhangi bir mevzuyla karşılaşmamasına dikkat olunur.

2. Memlekette mevcut umûmî içtimâî müesseselerle münasebet

Resmi ve hususi hastane, darülaceze, dispanserler, çocuk doğum ve bakım evleri, süt damlaları kimsesiz işçi kadınların çalıştıkları zaman çocuklarına bakacak müesseseler, talebe yurtları gibi içtimâî yardım müesseselerinin çalışmalarını semereli kılacak ve bu müesseselerde barınanların ihtiyaçlarını daha iyi bir surette temin ettirebilecek alâka ve iştigalde bulunur.

3. Şirketler, esnaf ve işçi teşekkülleriyle münasebet

Memlekette mevcut işçi ve esnaf zümrelerinin aralarında esasını birbirlerine yardım gayesi teşkil eden cemiyetler tesis etmelerine ve bu cemiyetlerin idare heyetlerinin şubeye kaydedilmelerine çalışır. Hıfzıssıhha kanununda yazılı şirket ve müesseseler tarafından vücuda getirilecek işçi tedavi yurtları mesaisi alâka ile takip ve intacı (sonuçlandırma) için çalışır.

4. Muhtaç talebeye yardım

Kimsesiz mektep çocuklarına yardım etmek esaslı bir vazife olarak telakkî olunur. Mekteplerde okuyan yetim ve yardıma muhtaç talebenin hakiki adetleri bulunur ve bunlara yardım tedbirleri düşünülür. Bu muavenet;

- a. İâşe ile
- b. İlbas ile
- c. İlaç ile
- d. Ders levâzımı ile
- e. İkametgâh teminiyle yapılır.

5. Hastalara yardım

Tedavi müesseselerinde yatılı olarak tedavisi gereken muhtaç hastaların mahallî hastanelere kabul ve tedavilerine, başka mahallerde tedavileri icap edenlerin o mahalle nakline yardımcı olunur.

Evlerinde yatan kimsesiz ve muhtaç hastalar şubede kayıtlı doktor arkadaşlara muayene ettirilir.

Evlerinde doğum yapan kimsesiz muhtaç kadınların sıhhi vaziyetleri kontrol altında bulundurulur. Kâfi derecede valide sütü olmayan kimsesiz ve muhtaç kadınlara kâfi süt bulmaya çalışır.

6. Tedavi için gelecek köylülere yardım

Köylerden tedaviye gelen muhtaç çiftçilerle ailelerinin hastaneye yatırılmalarını temin eder ve boş yatak beklemek mecburiyetinde olan hastaların acil tedavilerini ve beklemelerini temin edecek bir mesken vücuda getirilir. (Bu gaye için köycülük şubesiyle teşrik-i mesai edilecektir.)

7. Çocukları teseülden (dilencilikten) kurtarmak tedbirleri

Kendilerine içtimâî bir kucak bulmamak yüzünden duçarı sefâlet olan kimsesiz çocukları dilencilikten ve süfli işlerden kurtaracak tedbirler alınır. Temin edilecek bir müessesede bunların maddi ihtiyaçları ve ruhi terbiyeleri için çalışılır. Bu çocuklar peyderpey içtimâî yardım müesseselerine, yatılı okullara ve sanat müesseselerine yerleştirilir. Yerlerine başkaları

alınır bu suretle müesseseden ayrılacak çocukların içtimâî bünyemizde birer varlık olmalarını temin için daima göz önünde tutulurlar.

8. Acizlere yardım

Şehirde dilencililiği meslek edinenlerden içtimâî muhitin şefkat ve muavenetine hakikaten muhtaç olanlarını ayırt ederek bunlara belediyenin yardımıyla bir acezeler yurdu tesis etmeye çalışır.

9. Fevkalade vaziyetler karşısında alınacak tedbirler

Olağanüstü durumlarda yapılacak işler için hazır bulunur.

a) Seylâb

b) Zelzele

c) Yangın

d) Büyük sühûnet (sıcaklık) farkları

Bu gibi durumlarda zor şartlarda kalacak vatandaşlara en kısa zamanda yardım temin edebilecek hazırlıklarda bulunulur.

10. Verem mücadelesi

Memleketin içtimâî hayatında büyük bir yara olan veremle mücadele, işleriyle alâkadar olunur. Bu mücadele en doğru biçimde gelişebilmesi için maddi ve manevi mümkün olan her yardımda bulunulur.

11. Mektepte okuyamayan muhtaç çocuklara açılacak çocuk evleri

Mektebe devam edemeyen kenar mahalle çocuklarına marangozluk ve memleketin muhtaç olduğu başka sanatları öğretmek üzere temin olunacak ücretsiz binalarda birer çocuk evi açılır. Kabiliyetli görülecek çocuklara maddi ve manevi yardımlarda bulunulur. Sanayi müesseselerine yerleştirilir. “İbtidâî bir tarzda başlayacak olan bu çalışma zamanla genişletilecek bu suretle birçok kabiliyetli çocuk sokaktan ve sükût etmekten kurtararak memlekete faydalı uzuvlar ve vatandaşlar yetiştirilecektir.” (Bu gaye için halk dersaneleri ve kurslar şubesi ile birlikte çalışılacaktır.)

12. Kimsesiz hizmetçi genç kız ve erkek çocukları korumak

Şehirde aile ve sair kimselerin nezdinde hizmetçilik eden kız ve erkek çocukların lüzumunda şikâyet edebilecekleri kadın ve erkekten oluşan şehir teşekkülleri vücuda getirilir. İş idarehaneleri ve bu hususta aracılık edenler bu teşekküller tarafından kontrol edilirler. Hizmetçi kız ve erkek çocuklarının mahalli belediye idaresince tescillerine çalışılır. Hizmetçi kadın ve erkeklerin kütle halinde terbiyeleriyle iştigal olunur.

13. Fuhuş ve fuhuşla mücadele

Zarûret dolayısıyla veya ruhi sebeplerden dolayı fuhuş hayatına atılmış genç kızları ve kadınları korumak tedbirleri alınır. Genç kızların ve kadınların çalışabilecekleri yerlerin tedarikine ve kimsesiz kalmış bu gibi kadınların çalıştıkları yerler ve müesseselerden sonra gidebilecekleri, yatabilecekleri temiz evlerin ve müesseselerin teminine çalışılır. Bu genç kadınların tekrar eski hayatlarına geri dönmelerine engel olmak için gerekli tedbirleri alır. Ve içtimâî hayatta faydalı birer unsur olarak kalmalarına çalışılır.

14. Hapishanedeki mahkûm çocuklarla alâka:

Hapishanelerdeki mahkûm gençleri terbiyevi usullerle ruhen yükseltmek, içtimâî ve sînâî terbiyelerine gayret etmek ve hapishaneden çıktıktan sonra cemiyet içinde yararlı birer unsur olmalarına çalışmak esaslı vazifelerden biri olarak kabul edilir.

15. Tenvîr

Çocuk bakımı ve kadın hıfzıssıhhası kursunun açılmasına çalışılır. Hastalıklar ve yaşamak hıfzıssıhhası, diş hıfzıssıhhası, verem, frengi, malarya gibi hastalıklarla alkol ve kumar gibi kötü alışkanlıklar hakkında halka broşürler yayınlanır ve bu hususta radyo yayınları yapılır, konferanslar verilir. Hıfzıssıhha müzesi tesis olunur.

16. Vâridât

Ankara Halkevi umûmî bütçesinden içtimâî yardım şubesi çalışmaları için ayrılacak meblağ faâliyetin esasını teşkil etmekle birlikte şube bütün vazifelerini yapabilmek için vâridât menbaları arayacak münasip zaman ve fırsatlarda müsamere, geziler, mevsim baloları tertip edecektir. İçtimâî yardım şubesine vasiyet, hibe ve sair suretlerle yapılacak her türlü mal bağıışı halkevi namına yapılır ve bu şubeye tahsis olunur.

17. Çalışma tarzı

İçtimâî yardım şubesi programda gösterilen işlerin en mühiminden başlayarak tatbîkate geçecek ve çalışmalarını o noktalarda yoğunlaştırarak zamanla ve mâlî vaziyetinin imkânı dâhilinde faâliyet sahasını genişletecektir.

18. Mesai programları

Yukarıda ana hatları gösterilen talimât-nâmenin üzerinde çalışılarak maddeleri hakkında birer mesai programı tanzîm edilip idare heyetine verilecektir. (Ankara Halkevi, 1932, s. 5-10)

Görüldüğü üzere talimât-nâmenin içeriğinde hayır kurumları ile yapılacak çalışmalar, kamu ve özel sektör bağlantılı kurumlarla ilişkiler, sosyal yardımın yapılacağı kişiler ve bunların saptanmasındaki ölçütler, yardımın niteliği, afetler karşısındaki hareket tarzı, salgın hastalıklarla mücadeledeki sorumluluklar, küçük yaştaki kız ve erkek çocuklarının suçtan korunması için yapılacak çalışmalar, dilencilik ile mücadeleye yönelik çalışmalar, sosyal yardım şubesinin çalışmalarına yaratılacak kaynaklar, çalışma yöntemleri ve programına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Halkevleri genel talimât-nâmesine göre çok daha detaylı ve kapsamlı olan bu talimât-nâme şubenin çalışmalarını kolaylaştırdığı gibi verimini de arttırmıştır.

Ankara Halkevi'nin kuruluşunun ardından sosyal yardım şubesine kayıtlı üye sayısı elliden fazla olduğu için yönetmelik uyarınca beş kişilik bir yönetim kurulu oluşturulmuştur. 26 Şubat 1932'de yapılan seçimlerin sonrasında Dr. Ragıp İbrahim Bey (başkan), Eğitimci Hilmi Mâlik Bey (üye), Dr Saip Ragıp Bey (üye), Dr. Sadi Bey (üye) ve Diş Tabibi Ali Rıza Bey'den (üye) oluşan yönetim kurulu görevine başlamıştır. Halkevlerinin varlığı sona erinceye kadar sosyal yardım şubesi yönetim kurulu ağırlıklı olarak tıp doktorları, eğitimciler ve bürokratlardan oluşturulmuştur. Böyle bir yapılanmanın arka planında sağlık ve eğitim alanlarında genç Cumhuriyetin karşılaştığı sorunların çözümlenmesinde halkevleri sosyal yardım şubelerinin yönetmelikler gereğince ilgili kılınması bulunmaktadır. Sosyal yardım şubesinin süreç içinde kentin mahallelerine yayılan ağlar oluşturması, muhtarlarla işbirliği yapması, halkevinde ve kentin çeşitli yerlerinde sağlık hizmetleri verecek birimleri hizmete sokması, merkezi yönetimin geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamıştır. Sosyal yardım şubesinin diğer şubelerden farklı olarak yurttaşların eğitim, sağlık, barınma, beslenme, yoksulluk, muhtaçlık gibi gündelik

hayatlarına temas eden sorunlar ekseninde faaliyetler gerçekleştirmesi şubeyi halkevinin toplum nezdindeki en etkili organlarından birisine dönüştürmüştür. Bu bağlamda sosyal yardım şubesinin faaliyetleri halkevinin düşünsel ve toplumsal amaçlarının gerçekleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.

2. Sosyal Yardım Şubesinin Faaliyetleri

Sosyal yardım şubesi, Halkevlerinin Genel Talîmât-nâmesi ile Ankara Halkevi'nin Hususî Talîmât-nâmesindeki ilke ve düzenlemeler doğrultusunda çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Şehirde bulunan ve farklı alanlara yönelik olarak örgütlenmiş olan Hilâl-i Ahmer, Tayyare Cemiyeti, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kadın Yardım Cemiyeti, Türk Maârif Cemiyeti vb. kurumlarla yönetmeliği uyarınca işbirliği yapmış, onlara destek vermiştir. Bu çerçevede Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Ankara merkezi ve Hilâl-i Ahmer Gençlik Teşkilâtı Merkez Heyeti ile yapılan çalışmaların yanı sıra şube başkanı Dr. Ragıp Bey ile üye Kemâl Bey, Hilâl-i Ahmer Ankara Şubesi merkez ve idare heyetlerinde faal olarak sorumluluk üstlenmişlerdir. Tayyare Cemiyetinin Ankara merkezi ile sıkı ilişkiler kurulmuş, Dr. Ragıp Bey, Ankara Halkevi İdare Heyeti üyesi olarak bu merkezin yönetim kurulunda da yer almıştır. (Ankara Halkevi, 1934, s. 5)

Sosyal yardım şubesinin faaliyetleri eğitim, sağlık, barınma, beslenme, işsizlik gibi görelî ve insani yoksulluk ölçütlerinin belirleyici olduğu bir çerçevede gerçekleşmiştir. Süreç içinde şubenin sosyal yaşam içindeki faaliyet kapasitesi, üye sayısı genişlemiş, faaliyet alanlarında yeni yapılanmalar ve kurumlar oluşturulmuştur. Ankara'da şube tarafından kurulan sağlık birimleri ve öğrenci yurtları söz konusu yapılanma ve kurumlara örnek teşkil etmiştir. Şüphesiz faaliyet alanının genişliği ve yaygınlığı şube çalışmalarının kategorize edilmesini zorunlu hale getirmiştir.

2.1.Sağlık Alanındaki Faaliyetleri

Sosyal yardım şubesi Halkevleri Genel Talîmât-nâmesi ile kendi hususî talîmât-nâmesi ekseninde sağlık alanındaki çalışmalarını örgütlemiştir. Söz konusu yönetmeliklerde hastane, dispanser gibi sağlık kurumlarının çalışmalarına katkı sağlamak ve verimliliklerini arttırmaya yardımcı olmak, muhtaç veya yoksul yurttaşlarla kırsal kesimden gelecek hastaların teşhis ve tedavilerini gerçekleştirmek, ilaç temin etmek, salgın hastalıklar konusunda geniş kitlelerde farkındalık yaratmak gibi hedefler şubenin ödevleri arasında sayılmıştır. Nitekim şube dört doktorun bulunduğu yönetim kurulunun oluşturulmasının ardından çalışmalarına başlamış ilk etapta kamu sağlığına yönelik konferanslar düzenleyerek halkı çeşitli hastalıklar konusunda

bilgilendirmiştir. (BCA, F. 490. 01. / 1464.4.2.) Bu bağlamda ülkenin en büyük sosyal sorunlarından birisi olarak görülen verem hastalığı hakkında Dr. Hamit Osman Bey'in hazırladığı broşür ile pedagojik bir niteliğe sahip Hilmi Mâlik Bey'in hazırladığı *Annelerin Kız Çocuklarına Öğütleri* adlı iki broşürü bastırıp ücretsiz dağıtmış,(Ankara Halkevi, 1934, s. 5) pek çok çocuğun da ilaç masraflarını karşılamıştır. (Ankara Halkevi, 1934, s. 10)

1934 yılı sağlık alanı çalışmalarında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Şube Hilâl-i Ahmer Ankara merkeziyle şehrin en yoksul bölgelerinden Sakarya mıntıkasında, eski Seyfiye Medresesi'ni onararak burada bir dispanser açmıştır. Böylece şehrin bu yoksul kesimindeki vatandaşların ücretsiz olarak temel sağlık hizmetlerine erişimi sağlanabilmiştir. Aynı dönemde eğitim-öğretim kurumlarındaki yoksul ve hasta öğrencilerin muayene, tedavi ve ilaç masrafları da şube tarafından üstlenmiştir. (Ankara Halkevi, 1935, s. 7) Diş sağlığı konusunda farkındalık yaratmak üzere broşürler hazırlanmış ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile eğitim-öğretim kurumlarındaki öğrencilerin diş taramalarına hız verilmiştir. (Ankara Halkevi, 1935, s. 8) 1935'te Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kültür Direktörlüğü'nün yardımıyla ilkokul düzeyindeki 8.842 öğrencinin diş taraması tamamlanmış, 6.174 öğrencinin çürük dişlerinin olduğu ve bunun öğrencilerin % 82'sine tekabül ettiği görülmüştür. (Ankara Halkevi, 1936, s. 28) Böylece genç Cumhuriyetin sağlıklı nesiller yetiştirme vizyonu çerçevesinde Ankara Halkevi Sosyal Yardım Şubesi diğer vilâyetlerdeki sosyal yardım şubelerine örnek teşkil edecek bir süreci başlatmıştır. Aynı yıl muhtaç, yoksul, öğrenci olmak üzere 210 yurttaşın da reçeteleri şube tarafından karşılanmıştır. (BCA, F. 490.01. / 981.803.2.20)

1936 yılında örgütlenmesini güçlendiren sosyal yardım şubesi Kültür Bakanlığı Sıhhat Müfettişi Dr. Ragıp Tüzün (başkan), Dr. Fatma Memik (üye), Cebeci Hastanesi Teşrihi Maraz Müdürü Dr. Süreyya Asım (üye), Behiye Uluöz (üye) ve Orman Çiftliği Yatılı Okulu Müdürü İhsan Karabatur'dan (üye) oluşan yeni yönetim kuruluyla çalışmalarını daha etkin bir düzeye çıkarmıştır. 1936 yılında 50 toplantı gerçekleştiren şube yönetim kurulu 440 iş üzerinde karar almıştır. Şube sene başında umûmî hapishane civarında bulunan Kızılay Şefkat Yurdunda bir poliklinik açmayı başararak, bir yıl içinde 1.809 hastaya muayene ve tedavi hizmeti sağlamıştır. Bunlardan muhtaç görülen 1.262'sinin reçeteleri şube tarafından karşılanmıştır. Yardıma muhtaç 199 yurttaş şube üyesi doktorlara muayene ettirilmiş, büyük kısmını öğrencilerin oluşturduğu bu hastaların reçete bedelleri ödenmiş, numunelik ilaçlar da hastaların faydalanmaları için poliklinik emrine verilmiştir. (Ankara Halkevi, 1937, s. 29)

1937 yılında Seyfiye Medresesi'ndeki dispanserde 1.656 hastanın muayene ve tedavileri sağlanmış, 1.249'unun da ilaç masrafları karşılanmıştır. Ayrıca çeşitli eğitim-öğretim

kurumlarındaki 226 öğrenciye muayene ve tedavi hizmeti verilmiştir. Sağlık durumlarının zayıflığı nedeniyle prevantoryumda tedavisi gerekli 6 öğrenci ise prevantoryuma gönderilmiştir. (Ankara Halkevi, 1938, s. 27) 1938 yılında 1936'dan beri şube tarafından sağlanan poliklinik hizmeti verimli bir şekilde sürdürülmüş, kentin en yoksul semtinde açılan polikliniğe başvuran tüm hastaların muayeneleri şube üyesi doktorlar tarafından gerçekleştirilmiş, pek çoğunun ilaçları da sosyal yardım şubesi hesabına yaptırılmıştır. Poliklinik dışında şube mensubu doktorlar tarafından muayene edilen ve çoğu öğrenci olan hastaların da reçeteleri de karşılanmıştır. 1938 yılında poliklinikte muayenesi yapılan ve hastalıkları takip edilen hastaların sayısı 3.081'e ulaşmış bunların arasında ilacını alamayacak düzeyde yoksul olan 2.468 hastanın reçeteleri şube tarafından yaptırılmıştır. Bu sayılardan bağımsız olmak üzere 247 muhtaç hastanın da muayene ve tedavileri gerçekleştirilerek ilaçları verilmiştir. Bu şekilde sosyal yardım şubesi tarafından muayene ettirilen hasta sayısı 3.328'e, reçeteleri şube tarafından yaptırılanların sayısı ise 2.715'e ulaşmıştır. Sosyal yardım şubesi 1938 yılında sadece ilaç parası olarak 1.389 lira 10 kuruş harcamıştır. (BCA, F. 490.01. / 1464.4.3.1.3)

1939 yılında şubenin halkevindeki ve Kızılay Şefkat Yurdu'nda bulunan poliklinikleri şehirdeki sağlık kurumlarının yükünü paylaşarak yoksul ve muhtaç durumdaki yurttaşların sağlık sorunları çerçevesinde en fazla rağbet gösterdikleri merkezler olmuşlardır. Yıl içinde muayeneleri yapılarak tedavileri takip edilen hasta sayısı 2.221'i bulmuştur. Bunlardan ilaç paralarını karşılama gücü bulunmayan 2.082 hastanın reçeteleri şube tarafından yaptırılmıştır. Ayrıca ağırlığını öğrencilerin oluşturduğu 213 hastanın muayene ve tedavileri de şubeye bağlı doktorlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Toplamda 2.434 yoksul, muhtaç ya da öğrenci yurttaşın muayene ve tedavileri sağlanırken 2.295'inin 1.181 lira 15 kuruş tutarındaki reçeteleri de şube tarafından ödenmiştir. (Ankara Halkevi, 1939, s. 27-28) Kentteki sağlık hizmetlerini Ankara kırsalına da genişleten sosyal yardım şubesi, Ankara Halkevi Köycülük Şubesi'nin gezilerine üyesi bulunan doktorlarla katılım sağlamış, köylü yurttaşların muayene ve tedavilerini gerçekleştirdiği gibi ilaçlarını da ücretsiz olarak vermiştir. ("Köycülük Şubesinin Dünkü Gezisi", 29 Mayıs 1939).

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Halkevleri Genel Talimâtname'sinde yeni düzenlemeler yapılmış bu çerçevede sosyal yardım şubelerinin oluşturdukları sağlık kurumlarıyla ilgili ayrıntılara yer verilmiştir. Buna göre;

- a) Vilayet merkezlerinde bulunan halkevleri, parasız bir muayenehane açmaya çalışmalıdır. Vilayet merkezinde bulunan hastahanelerdeki doktorlar, bu muayenehanelere müracaat

edecek olan hastaları parasız olarak muayene ve tedavi ederler. Bu maksadı temin için lüzumlu olan yer ve vasıtalar halkevleri tarafından temin edilir.

b) Merkezin nüfus ve ihtiyacına ve hastane doktorlarının sayısına göre dönüşümlü ve halkevinin sosyal yardım şubesinin düzenleyeceği programa göre haftanın uygun görülecek belirli günlerinde yapılır. İhtiyacın karşılanmadığı durumlarda diğer resmi ve serbest teşekküllerdeki doktorlardan ve resmi muamelatı müsait olan yerlerde hükümet ve belediye doktorlarından yararlanılır.

c) Hastanesi mevcut olan kaza merkezlerinde haftada bir gün hastane tabibi ile diğer resmi tabipler tarafından haftada bir gün dönüşümlü olarak aynı surette muayene yapılır. Hastanesi olmayan yerlerde bu muayeneler, resmi vazifesi aksamamak şartıyla belediye ve hükümet tabipleri tarafından yapılır. Ve işleri müsait olan kazalarda bu tabipler dönüşümlü olarak aynı suretle muayenelerini yaparlar.

d) Muayene ve tedavi zamanları sık sık mahallî yayın vasıtalarıyla halka bildirilir.

e) Köylülerimizin bu tıbbi yardımdan yararlanabilmeleri için Köycülük şubesince düzenlenecek köy gezilerine doktorların da katılımı sağlanır. Bu geziler esnasında doktorlara müracaat edecek hasta köylü yurttaşları muayenesi - tedavisi sağlanır, bu arada köyün sıhhi koşulları incelenir, gerekli görülen hususlar not alınarak ilgili makamlara bildirilir.

f) Doktorların bu görevleri yapabilmeleri için gerekli seyahat imkân ve araçları, halkevlerince sağlanır.

g) Muhtaç ve fakir oldukları anlaşılanlara halkevleri bütçesinin imkânları ölçüsünde parasız ilaç verilir.

h) Her muayenehanede numunesine göre düzenlenmiş bir protokol defteri bulundurulur. Ve buralarda muayene edilenlere keza bu talimâtnameye ilişik olan örneğince birer hasta karnesi verilir.

1) Halkevlerinde yapılan bu muayeneler her takvim yılının sonunda numunesine göre düzenlenecek istatistik cetvellerine kaydedilir. Ve CHP Genel Sekreterliğine gönderilir. (CHP, 1940, s. 19)

Talimâtnameyedeki düzenlemeler yıllar içinde başta Ankara Halkevi olmak üzere Halkevlerinin sosyal yardım şubelerinin sağlık alanında gerçekleştirdikleri çalışmaların sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Böylece sağlık alanındaki faaliyetlerin daha yaygın ve efektif bir nitelik kazanması hedeflenmiştir. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın küresel etkileri Türkiye'de de kendini göstermekte gecikmemiş özellikle iktisadi alanda yaşanan olumsuzluklar Halkevlerinin dolayısıyla da sosyal yardım şubelerinin faaliyetlerinde geçmişe kıyasla yavaşlamalara, daralmalara yol açmıştır. Buna rağmen şube "Ankara'nın hiçbir semtinde doktorsuz ve ilaçsız yurttaş kalmamasını halkçılık düşüncesinin esaslı ve pratik bir sonucu amaç edinerek" faaliyetlerini sürdürmüştür. 1940'ta Hapishane civarındaki Kızılay Şefkat Yurdunda bulunan poliklinikte şube yönetim kurulu üyesi, Edirne milletvekili Fatma Şakir Memik her Perşembe günü yoksul ve muhtaç yurttaşların muayene ve tedavileriyle ilgilenmiştir. 1940 çalışma yılında 2.157'si poliklinikte, 288'i dışarıda ve halkevindeki poliklinikte olmak üzere toplam 2.445 yurttaş hizmet verilmiş, bunlardan 1.637'sinin 967 lira 30 kuruş ederindeki ilaç ücretleri şube tarafından ödenmiştir. (Ankara Halkevi, 1941, s. 30)

Şube Ankara'daki polikliniklerinde savaş boyu ve sonrasındaki olumsuzluklara rağmen muhtaç ve yoksul hastaların muayene ve tedavilerinin yanı sıra ilaç paralarını da karşılamış ancak savaş nedeniyle söz konusu meblağı temin etmekte zorluklar yaşamaya başlamıştır. Bu yüzden Kızılay Genel merkezinden yardım talebinde bulunmuştur. (BCA, F. 490.01. / 788.155.1.375.) İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen dönemde de sosyal yardım şubesi çeşitli eğitim-öğretim kurumlarındaki ihtiyaç sahibi öğrencilerin (BCA, F. 490.01. / 734.5.2.1.), muhtaç, yoksul kentli, kırsal vatandaşların muayene ve tedavilerini gerçekleştirmeye ve ilaç paralarını ödemeyi kapsayan faaliyetlerini Halkevlerinin kapatılmasına kadar sürdürmüştür. (BCA, F. 490.01. / 817.237.1.22.)

2.2.Eğitim-Öğretim Alanındaki Faaliyetleri

Türk Devrimini oluşturan norm ve değerlerle Cumhuriyetin kazanımlarının yeni nesillere aktarılması, Halkevlerinin en önemli sorumluluklarından birisi olmuştur. Bu bağlamda sosyal yardım şubeleri beden ve fikren sağlıklı nesiller yetiştirme ülküsü çerçevesinde faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir. Ankara Halkevi Sosyal Yardım Şubesi kuruluşunun ardından gerek Halkevleri Genel Talimâtname gerekse şubenin kendi hususi yönetmeliği çerçevesinde eğitim-öğretim alanındaki çalışmalarını örgütlemiştir. Şubenin hususi yönetmeliğinde eğitim-öğretim alanıyla ilgili faaliyetleri; ihtiyaç sahibi öğrencilerin barınma, beslenme, giyinme, ders araç-gereçleri ve sağlık gereksinimlerinin karşılanmasını kapsamıştır. (Ankara Halkevi, 1932, s. 6) Ancak bunların yanı sıra örgün öğretim çağı dışında kalmış çocukların eğitim-öğretimi, istihdamı, cezaevlerindeki çocukların eğitim-öğretim ihtiyaçlarının karşılanması ve onların topluma kazandırılmasına katkı sağlamak gibi sorumlulukları da üstlenmiş ve bunlara yönelik çalışmalar da yapmıştır.

Şube öncelikle beslenme sorunu üzerine eğilmiş ve genel talimâtname ilkeleri uyarınca 1932-1933/1933-1934 eğitim-öğretim yıllarında Ankara'daki okullarda yeterli beslenemeyen öğrencilerin, şehirdeki tüm öğrencilerin % 10'unu oluşturduğunu saptamıştır. Fakat bütçesinin yetersizliğinden ötürü sınırlı sayıdaki öğrenciye öğlenleri sıcak yemek verebilmiştir. Bu çerçevede 1 Aralık 1932'den itibaren Ankara Ticaret Mektebinden 15, kız ve erkek liseleri ile Ankara'nın ilkokullarından şehrin yoksul bölgelerini oluşturan Cebeci, Hisar, Hacettepe üçgenindeki Dumlupınar, İnönü, Cumhuriyet, Meçhul Asker, Yeni Hayat, İltekinbey ilkokullarında bulunan yardıma muhtaç 145 öğrencinin iâşeleri temin edilmiştir. 1 Ocak 1933-31 Mayıs 1933 döneminde toplam 160 öğrenciye 30.180 kap sıcak yemeği 1.415 liraya sağlamıştır. (Ankara Halkevi, 1934, s. 6)

Ankara Halkevi Sosyal Yardım Şubesi hususî talimâtnameşinin hazırlanmasından sonra çalışmalarını hızlandırmıştır. 1933-1934 eğitim-öğretim yılında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Gençlik Teşkilâtı Merkez Heyeti ile işbirliği yapılarak şehirde yardıma muhtaç 1.007 öğrenciye gıda yardımı sağlamıştır. Sıcak yemek için sabit ve seyyar mutfak oluşturma ve günlük olarak planlama yapma mecburiyeti şubeyi yeni çözüm yolları aramaya itmştir. Bu bağlamda besin değerinin yüksekliğinden dolayı yeterli büyüklükte tereyağlı, kaşarlı, beyaz peynirli, helvalı, etli sandviç verilmesi kararlaştırılmıştır. 18 Ekim 1933-31 Ocak 1934 döneminde öğrencilere 49.841 sandviç dağıtılmış, beher sandviç 4,5 kuruşa mâl olmuştur. Bu hizmet için şubenin kasasından 1.118 lira 85 kuruş çıkmıştır. (Ankara Halkevi, 1934, s. 7)

1935 yılında çeşitli eğitim-öğretim kurumlarındaki 85 öğrenci ve kimsesize her gün sıcak yemek verilmiştir. (BCA, F. 490.01. / 981.803.2.20.) Kızılay Şefkat Yurdunda şubenin desteği ile 240'ı öğrenci 110'u kimsesiz yurttaş olmak üzere toplamda 350 kişiye her gün sıcak hizmeti sağlanmıştır. (Ankara Halkevi, 1936, s. 28) Sosyal yardım şubesi gıda ve beslenme desteğini, çeşitli eğitim-öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere yönelik olarak genişletmeye devam etmiştir. Bununla birlikte çalışma yönetmeliklerinde belirtildiği üzere muhtaç durumda bulunan, Ankara'ya iş takibi veya sınav için gelmiş bulunan yurttaşların beslenmelerine de hem nakdî hem de en az iki çeşit sıcak yemekle destek vermiştir.

1940'ta halkevinin altındaki salonlarda 127 kız ve erkek öğrenci öğle yemeği olanağından yararlanmış (Ankara Halkevi, 1941, s. 31), 1941'de de ortaokullardaki yoksul, muhtaç ve evi uzak öğrencilere haftanın beş günü öğlenleri Halkevinin alt katındaki salonlarda yemek hizmeti sürdürülmüştür. Ayrıca Ticaret Lisesi, İsmet Paşa Kız Enstitüsü ve yakın ortaokuldaki 150 çocuğa öğlenleri iki kap sıcak yemek imkânı sağlanmıştır. Bu okullarda yemek saatleri ayrı olduğundan öğrenciler üç grup hâlinde üzerleri beyaz örtülerle örtülmüş on boş masanın bulunduğu salonda yemeklerini yiyebilmişlerdir. ("Ankara Halkevinde Öğrencilere Verilen Öğle Yemekleri", 2 Aralık 1941). İkinci Dünya Savaşı'nın neden olduğu güçlükler şubenin gıda desteğini de etkilemiş ve 1943 yılında yoksul öğrencilere yönelik ücretsiz yemek hizmetine son verilmiştir. (BCA, F. 490.01. / 735.7.1.9.)

Sosyal yardım şubesinin eğitim-öğretim alanındaki en önemli hizmetlerinden birisi de özellikle Ankara dışından gelen öğrencilerin barınma gereksinimlerinin giderilmesi konusundaki çalışmaları olmuştur. Şehre gelen öğrencilerin bir bölümü yaz aylarında çeşitli eğitim-öğretim kurumlarının sınavlarına girmek için kısa süreli barınma ihtiyacı gösterirken ağırlığı oluşturan ikinci gruptakiler ise kentteki orta ve yükseköğretim kurumlarına kayıt yaptıran ve kalıcı barınma ihtiyacı duyan öğrenciler olmuştur. Bu yüzden sosyal yardım şubesi sorunun köklü

biçimde çözülebilmesi amacıyla Samanpazarı'nda İstiklâl Mahallesi'nde aylığı 45 liradan bir bina kiralamıştır. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ile Türk Maârif Cemiyeti binanın mefrûşat giderlerini karşılamış böylece 21 kişilik bir yurt 1 Ekim 1933'te açılabilmiştir. (BCA, F. 490.01. / 1464.4.3.12.) Yurdun genel yönetimi; şube üyesi Hilmi Mâlik Bey, Maârif Vekâleti adına Kız Lisesi Müdürü Avni Bey, Maârif Cemiyeti adına da Hüsnü Bey'den oluşturulmuştur. Yurtta kalan tüm öğrencilerin iâşeleri de 7 Kasım 1933 itibarıyla sosyal yardım şubesi tarafından karşılanmıştır. (Ankara Halkevi, 1934, s. 8) Yurttaki öğrencilere sabahları kahvaltı, öğle ve akşamları da iki kap olmak üzere sıcak yemek verilmiştir. (BCA, F. 490.01. / 1464.4.3.12.) 1934-1935 eğitim-öğretim yılında bu yurdun kapasitesinin arttırılabilmesi için Türk Maârif Cemiyeti ile işbirliği yapılmıştır. Bu bağlamda şube yönetim kurulundan Hilmi Mâlik Evren, İhsan Karabatur, Türk Maârif Cemiyetinden Hüsnü Akkoyunlu ve Hamdi Beylerden oluşan dört kişilik bir kurul oluşturulmuştur. Özel bir okulun (Bizim Mektep) boşaltmış olduğu binada faaliyet gösteren yurdun karyola ve yatakları kısmen Kültür Bakanlığının yardımıyla temin edilerek 10 Ekim 1934'te yurdun kapasitesi 65 kişiye çıkarılmıştır. (Ankara Halkevi, 1935, s. 5) Yurdun harcamaları için Ankara Halkevi ve Türk Maârif Cemiyeti ikişer bin lira, Ankara Valiliği de 900 liralık destek vermiştir. Böylece 4.900 liralık bir bütçeyle yenilenen yurttaki öğrencilere sabah ve akşam yemekleri verildiği gibi halkevinin kütüphanesi de kullanımlarına açılmıştır. (Ankara Halkevi, 1935, s. 6)

Sosyal yardım şubesi Ankara'da Kadın Esirgeme Kurumu binasını da yurda dönüştürerek orta ve yükseköğrenim kurumlarında öğrenim görmekte olan kız öğrencilerin kullanımına açmıştır. Partiye ait olan eski Seyfiye Medresesi Kızılay ile gerçekleştirilen ortak çalışmalar sonucunda hem bir polikliniğin hem de 50 kimsesiz öğrencinin barındırıldığı bir tesise dönüştürülmüştür. Buradaki öğrencilerin iâşesi de şube ve işbirliği yaptığı kurumların katkılarıyla temin edilmiştir. (BCA, F. 490.01. / 981.803.2.43.) 1934 ders yılı tatili esnasında Ankara'da bulunan yardıma muhtaç öğrencilere yönelik olarak Yenişehir Caddesinde bir bina kiralanmış ve 22 öğrencinin eğitim-öğretim yılının açılmasına değin barınma ve iâşeleri sosyal yardım şubesince karşılanmıştır. Ankara Valiliği de bu faaliyete 600 liralık bir yardımda bulunmuştur. (Ankara Halkevi, 1935, s. 5) Şubenin açmış olduğu öğrenci yurdundaki yetersizlikten dolayı açıkta kalan on hukuk fakültesi öğrencisine de yine şube tarafından barınma olanağı yaratılarak iâşeleri sağlanmıştır.

1936 yılında kimsesizlikleri yüzünden Ankara'da öğrenim hayatlarını güçlüklerle sürdürebilen enstitü, lise ve yükseköğrenim öğrencilerinden sekizi daimî biçimde şubenin himayesine alınmıştır. Bunlar şehirdeki ailelerin yanında pansiyoner olarak barındırılmış, içlerinden dördü

şube tarafından kiralanan bir evde ikâmet ettirilmiştir. Kızılay genel merkezinin şube yardımıyla tamir edip açmış olduğu Seyfiye Medresesi'ndeki şefkat yurdunda ücretsiz barınma ve yemek gereksinimleri karşılanan öğrencilerin önemli kısmı şube aracılığıyla buraya kabul edilmiştir. Şube söz konusu öğrencilerin kitap, kırtasiye ihtiyaçlarını karşılamış ayrıca yurdun iâşesi için Kızılay'a 250 liralık bir yardımda bulunmuştur. (Ankara Halkevi, 1937, s. 29) 1937'de Ankara'nın başkent olması nedeniyle ülkenin her tarafından yatılı okullara girmek ve öğrenimini burada tamamlamak üzere bilhassa yaz aylarında kente gelen öğrencilere yol, yemek, barınma, giyecek kalemlerinde 393 öğrenciye yardımda bulunulmuştur. (Ankara Halkevi, s. 28. 1938) Yılın ilk altı ayında ikisi İsmet İnönü Kız Enstitüsü Pansiyon'unda, ikisi Türk Maârif Cemiyeti'nin Bursa Kız Lisesi'nde biri Haydarpaşa Lisesi'nde, biri Edirne Trakya Umûmî Müfettişliği öğrenci pansiyonunda olmak üzere 6 öğrencinin komite hesabına yatılı olarak öğrenimlerini sürdürmeleri sağlanmıştır. (Ankara Halkevi, 1938, s. 28)

1938'de Ankara'daki ilk, orta ve yükseköğrenim kurumlarındaki muhtaç ya da yoksul öğrencilere destek veren sosyal yardım şubesi şehirdeki yurtlarında ihtiyaç sahibi öğrencileri barındırmaya devam etmiştir. Yurtlarda barınma olanağı bulamayan öğrenciler için kira ya da pansiyon ücretlerini karşılayarak onların eğitim-öğrenim hayatlarına destek olmuştur. Bu bağlamda Ankara Hukuk Fakültesi Öğrenci Cemiyeti'nin yoksul öğrencilerin barınma sorunlarını karşılamak için açmış olduğu pansiyona 200 liralık bir destek sağlamış böylece bir yıl içinde yurt olanağı bulamayan öğrencilerin barınma gereksinimleri için yaklaşık 1.000 lira harcamıştır. (BCA, F. 490.01. / 1464.4.3.2.) 1939'da hukuk fakültesi öğrencilerinin kaldığı pansiyona 103 lira 50 kuruşluk bir katkı sağlarken şehir dışından gelen öğrencilerin barınma sorunlarının çözümü için çalışmalarını devam ettirmiş, yıl içinde yüzlerce öğrencinin eğitim-öğretim sürecine de katkıda bulunmuştur. (BCA, F. 490.01. / 1464.4.3.4.)

Sosyal yardım şubesi öğrencilerin kitap-kırtasiye, giyim-kuşam ve diğer okul araç-gereçlerinin temin edilmesinde de başarılı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Şubenin faaliyetlerine başladığı ilk andan itibaren kentteki çeşitli eğitim-öğretim kurumlarında veya cezaevinde bulunan ihtiyaç sahibi öğrenci ve diğer yurttaşların gereksinim duydukları kitap-kırtasiye, giyim ve ders araç-gereçlerinin temininde etkili sonuçlar alınmıştır. 1933'de halkevine yurttaşlar tarafından bağışlanan kitap-kırtasiye, giyim ve ders araç-gereçleri şube aracılığıyla muhtaç durumdaki öğrencilere ulaştırılmıştır. (Ankara Halkevi, 1934, s. 10) 1934-35 eğitim-öğretim yılında şube dokuz öğrencinin kitap masraflarını karşılamış, onunun giyeceklerini temin etmiş, üçünün elbise ve ayakkabı ücretini ödemiştir. (Ankara Halkevi, 1935, s. 8)

İlkokul düzeyindeki yoksul 148 öğrenci için 2 Mayıs 1935'te halkevinde müzikli çaylı bir organizasyon yapmış elde edilen gelire söz konusu öğrencilere takım elbise, ayakkabı ve çorap vermiş ayrıca 564 parça oyuncak hediye etmiştir. (Halkevleri, 1936, s. 13) Bunun dışında 2.466 öğrenciye 6.508 parça kitap ve kırtasiye malzemesi dağıtılmıştır. İlköğretim müfettişleri aracılığıyla köy okullarındaki muhtaç öğrencilerden 400'üne 800 parça ve Ankara Hapishanesinde halk dersaneleri şubesi tarafından açılan derslere devam eden tutuklu ve hükümlülerden 300'üne de 1.205 parça kitap ve kırtasiye yardımı yapılmıştır. Yüz elliye yakın öğrencinin de ders araç-gereç, giyim-kuşam vb. gereksinimleri yine şube tarafından karşılanmıştır. 1935 yılında sosyal yardım şubesi tarafından kentte, kırsal alanda ve hapishanede bulunan örgün ve yaygın eğitim kurumlarındaki öğrenci-yurttaşlara toplam 11.681 parça kitap-kırtasiye, ders araç ve gereç yardımında bulunulmuştur. (BCA, F. 490.01. / 981.803.2.20.)

1936 yılında şehirdeki ilk, orta ve lise öğrencilerinden 2.139'una 10.051 parça, köylerdeki 2.034 öğrenciye 4.214 parça, hapishanelerdeki tutuklu ve hükümlülerden 540'ına 1.080 parça kitap ve kırtasiye muhtaç durumdaki 274 öğrenciye ise giyim-kuşam desteği verilmiştir. (Ankara Halkevi, 1937, s. 29) 1937'de kent merkezi ve kırsalındaki eğitim-öğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan muhtaç öğrencilerin kitap kırtasiye ve araç-gereç ihtiyaçlarının karşılanmasına devam edilmiştir. Bu çerçevede köy okulları ile öğretmenli köy okulundaki 4.350 öğrenciye 8.845 parça, şehirdeki çeşitli düzeydeki okullarda öğrenim gören 2.932 öğrenciye 11.857 parça, cezaevindeki kurslara devam eden 120 mahkûma 726 parça olmak üzere toplamda 7.402 öğrenciye 21.428 parça eğitim-öğretim araç ve gereci dağıtılmış, bunların 9.456 parçası şube tarafından bağış olarak kabul edilmiştir. (Ankara Halkevi, 1938, s. 28) 1938 yılı itibarıyla şube 7.000 parçası köy okullarıyla öğretmenli köy okulları öğrencilerine ve 8.176 parçası da Ankara'daki okullarda ve cezaevinde açılmış olan halkevi kurslarına devam edenlere verilmek üzere toplam 15.176 parça ders araç ve gereci dağıtmıştır. Bunlardan 611 lira 32 kuruş değerindeki 2.096 parçası sosyal yardım şubesi bütçesinden, 13.080 parçası ise şubenin sağlamış olduğu ders araç ve gereç bağışlarından karşılanmıştır. Aynı dönemde 360 öğrenciye çeşitli ihtiyaçları için 2.305 lira 30 kuruş, 86 öğrenciye ulaşım ücreti olarak 669 lira, 52 öğrenciye okul masrafları için 403 lira, 30 öğrenciye giyim-kuşam yardımı olarak 207 lira, 13 öğrenciye de kitap ücreti olarak 75 lira, 5 öğrenciye de tedavi giderleri çerçevesinde 45 lira olmak üzere toplamda 546 öğrenciye 3.704 lira 30 kuruşluk nakdî yardım sağlanmıştır. (BCA, F. 490.01. / 1464.4.3.3.) Bunların dışında 88 öğrencinin 422 lira 60 kuruş tutarında giyim-kuşam desteği sağlanmış, Kızılay Ankara merkezinin açtığı Şefkat Yurdu'nda kalan

ortaöğrenim öğrencilerinden 40'ına kitap-kırtasiye ve diğer ihtiyaçları için olanaklar çerçevesinde yardım edilmiş, ikisi İsmet İnönü Kız Enstitüsü öğretmen kısmında, ikisi Bursa'da Maarif Cemiyeti Kız Lisesi'nde ve biri Trakya Umumi Müfettişliği öğrenci pansiyonunda olmak üzere beş yardıma muhtaç öğrencinin öğrenim masraflarının tamamı şube tarafından karşılanmış ve öğrenim taksitleri için son bir yılda 556 lira 68 kuruş harcanmıştır. (BCA, F. 490.01. / 1464.4.3.3.)

1939 yılında şube Ankara ve kırsalındaki çeşitli düzeydeki eğitim-öğretim kurumlarındaki öğrencilere yönelik kitap-kırtasiye, ders araç-gereç ve giyim-kuşam desteğini sürdürmüştür. Bu bağlamda 5.208 parçası çeşitli okullardaki öğrencilere, halkevinin hapishanede açmış olduğu kurslara devam edenlere, 5.810 parçası köy okullarındaki öğrencilere olmak üzere 11.018 parça kitap-kırtasiye malzemesi dağıtmıştır. Bunların 1.213 lira 27 kuruş değerindeki 8.421 parça malzemesi şube bütçesinden 2.597 parçası da şubenin temin etmiş olduğu bağış yoluyla karşılanmıştır. (Ankara Halkevi, 1939, s. 28) Ayrıca 99 öğrenciye 292 lira 74 kuruşluk giyim-kuşam desteği verilmiştir. (Ankara Halkevi, 1939, s. 29) 1940 yılında kentteki okulların yönetimlerinden aldıkları bilgiler sayesinde muhtaç durumdaki öğrencilere ulaşan sosyal yardım şubesi savaş koşullarının olumsuzluklarının da etkisiyle öğrencilere verilen kitapların sonraki yıllarda da kullanılabilmesi amacıyla eğitim-öğretim yılı sonunda kitapların okul yönetimlerine iadesini talep etmiştir. 1940'ta 9.542 parçası köy okullarıyla eğitimli köy okullarına, 10.825 parçası kent merkezindeki eğitim-öğretim kurumlarına verilmek üzere 20.367 parça kitap-kırtasiye desteği sağlanmıştır. Bunların 7.312 parçası şube tarafından temin edilen bağışlar sayesinde 3.866 parçası 1939'dan devredilen bağışlar yoluyla öğrencilere iletilmiştir. (Ankara Halkevi, 1941, s. 30)

Savaş koşullarından dolayı kitap-kırtasiye fiyatlarında görülen fahiş artışlardan ötürü şube ders yılı öncesinde alım yaparak bunları Ankara'da depolamış ayrıca Maârif Vekâletinin de kendi kitaplarını şubeye %25 indirimle vermesi sağlanarak daha fazla ihtiyaç sahibi öğrenciye yardım olanağı yaratılmıştır. 1940 yılında bağışçıların yardımları sayesinde şubenin bütçesinden kitap-kırtasiye desteği için yalnızca 1.043 lira 81 kuruş çıkmıştır. 114 yoksul öğrenciye 387 lira değerinde giyim-kuşam eşyası dağıtılmış, 34 öğrenciye giyecek alabilmeleri için 211 lira para verilmiş, 37 öğrenci ise şube aracılığıyla hayırseverler tarafından giydirilmiştir. (Ankara Halkevi, 1941, s. 31) 1941'de Ankara'da bulunan eğitim-öğretim kurumlarındaki muhtaç öğrencilere bin liralık kitap, defter ve kalem dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Halkevi, okul idarelerinden muhtaç öğrencilerin sayılarını ve ihtiyaçlarının cinsini öğrenmiş ve bunları satın

alıp üzerlerine Halkevi'nin armağanı olduğunu gösterir etiketler koyarak okul idarelerine vermiştir. (“Ankara Halkevinde Öğrencilere Verilen Öğlen Yemekleri”, 2 Aralık 1941).

1942'de bir hayırseverin üç bin metrelik kumaş armağan etmesiyle Ankara'nın en muhtaç ilkokul çocuklarını okul üniformalarına kavuşturmuş, ayrıca aynı hayırsevere aracılık ederek 100 çift ayakkabının da öğrencilere ulaştırılmasını temin etmiştir. Bağışlar ve yardımlarla sağlanan 2.000 parça kitap-kırtasiye, ders araç-gerecinin ihtiyaç sahiplerine dağıtılabilmesi için Ankara'daki bütün ilkokul direktörlerinin içinde yer aldığı bir komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyon sayesinde okulların düzenlediği listeler dikkate alınarak yardımların gerçekten ihtiyaç sahibi olan öğrencilere ulaşmasına aracılık edilmiştir. (“Ankara Halkevi'nin Yerinde Bir Teşebbüsü”, 7 Ekim 1942). Şube savaş sonrasında (BCA, F. 490.01. / 735.9.1.22.) ve Halkevlerinin kapatılmasına kadar olan dönemde yoksul öğrencilere kitap-kırtasiye, giyim-kuşam yardımı sağlamayı sürdürmüştür. (BCA, F. 490.01. / 1464.4.9.1-72.)

2.3.Sosyal Hayatın Çeşitli Boyutlarına Yönelik Yardım Faaliyetleri

Ankara Halkevi Sosyal Yardım Şubesi sağlık, eğitim-öğretim dışında sosyal hayatın çeşitli alanlarında yoksul, muhtaç, düşkün, zayıf yurttaşlara da yardım eli uzatmaktan geri durmamıştır. Halkevleri Genel Talimâtname'si ve şubenin hususi yönetmeliğinde hayır kurumlarının faaliyetlerine yardımcı olmak, yoksullara, kimsesizlere, yetimlere, işsizlere, muhtaç durumdaki köylülere destek vermeyi öngören düzenlemeler yer almıştır. Bu hukuki çerçevede hareket eden şube kuruluşunu izleyen süreçte öncelikle Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Ankara merkezinin 1933 yılında düzenlediği Hilâl-i Ahmer Haftası çerçevesinde söz konusu kuruma 75 lira ve Mütেকaidin-i Askeriye Cemiyeti'ne 20 liralık bir yardımda bulunmuştur. 6 Nisan Çiçek Balosu esnasında yardıma muhtaç 15 vatandaşa 102 lira, 9 öğrenciye durumları düzelinceye kadar 60 lira, aralarında öğretmen, yedek subay, savaş gazisi bulunan 5 vatandaşa 60 lira, dört öğrenciye 36 lira 96 kuruş yol parası, iki kadının hasta olan çocuklarının ilaç parası olarak da 10 lira yardımda bulunmuştur. (Ankara Halkevi, 1934, s. 9) 1934'te korunmaya muhtaç beş kız öğrenci şube tarafından himaye altına alınarak Kadın Yardım Cemiyeti yurduna yerleştirilmiş iâşeleri temin edilmiş, zekâsı, yeteneği ve çalışkanlıklarıyla ön plana çıkan çeşitli kurumlardaki öğrencilerin eğitim-öğretim masrafları üstlenilmiş, Hilâl-i Ahmer Ankara merkezi ile işbirliği yapılarak şehre gelen gazilerin, dulların, kimsesiz öğrencilerin temel gereksinimleri karşılanmış, beş öğrencinin memleketlerine dönebilmesi için yol parası yardımda bulunulmuş, muhtaç sekiz yurttaşın işleri düzelene kadar kendilerine yemek parası desteği sağlanmış, üç sakat yurttaşın bakım masrafları ödenmiş, asker emeklisi sakat ve

düşkünlere 30 liralık destek verilmiş, pek çok muhtaç yurttaşa nakdî yardımda bulunulurken işsiz yurttaşlara istihdam yaratılmıştır. (Ankara Halkevi, 1935, s. 6-9)

Şube her yıl yardımda bulunduğu Mütেকaidin-i Askeriye Cemiyeti'ne 1935 yılında da nakdî yardımda bulunmuş, 17 muhtaç öğrenciye para desteği vermiş, 90 öğrencinin yol masraflarını karşılayarak memleketlerine ya da okullarına gitmelerini sağlamış, 12 öğrenciye okul işlemleri için para vermiş, 72 kimsesize nakdî, 14 kimsesize yemek, 32 düşküne memleketlerine gidebilmeleri için yol ücreti desteği, 8 hamileye ve malûle yol ve tedavi ücreti desteği temin etmiş, işsizlere iş olanağı yaratmıştır. (BCA, F. 490.01. / 981.803.2.20.) 1936 yılında 240 öğrenciye yol, yemek, barınma, kitap, kırtasiye kamp gibi giderlerini karşılamaları için nakdî destek verilmiştir. 70 muhtaç vatandaşa, yol, tedavi, yemek, barınma giderleri için para yardımında bulunmuştur. Liselerde okuyan 40 öğrencinin ders yılı boyunca iâşesi sağlanmış, Çocuk haftası nedeniyle 1.000 kişilik bir çocuk balosu düzenlemiş ve çocukların eğlenmesine katkıda bulunmuş, Ankara'da çocuk tiyatrosu ve sineması bulunmadığından ilköğrenim çağındaki çocuklara halkevi tiyatro salonunda her gün çeşitli seanslarda kukla, karagöz ve sinema gösterileri düzenlemiş ve binlerce çocuk bu etkinliklere katılmıştır. Şubeye başvuran işsiz yurttaşlara iş bulmada yardımcı olmuş, Mütেকaidin-i Askeriye Cemiyeti'ne, sağır-dilsiz ve körleri koruma kurumlarına para yardımında bulunmuştur. Türk Hava Kurumu ile işbirliği yaparak bu kurumun gelişebilmesi için her türlü destek sağlamıştır. (Ankara Halkevi, 1937, s. 28-30)

1938 yılında çalışmalarını genişleten sosyal yardım şubesi öğrenim görmek amacıyla yurdun her yanından Ankara'ya gelen ve burada yoksunluk yaşayan ve kendisine başvuran öğrenciler arasından inceleme yaparak gerçekten zor durumda olanlara para yardımında bulunmuştur. 36 muhtaç yurttaşa 331 lira 50 kuruş, 17 vatandaşa yol parası için 118 lira 50 kuruş olmak üzere 53 vatandaşa 450 lira nakdî yardım sağlamıştır. (BCA, F. 490.01. / 1464.4.3.3.) Kırşehir ve çevresinde büyük bir yıkıma yol açan deprem felaketinin yaralarının sarılabilmesi için Halkevinde 3 temsil, 1 konser, 1 sinema ve Karagöz etkinliği düzenlemiş ve elde edilen 916 lira 14 kuruşu Kızılay'a vermiştir. (Ankara Halkevi, 1939, s. 28)

1939'da 414 öğrenciye çeşitli gereksinimlerin karşılayabilmeleri için 2.578 lira, 82 öğrenciye yol ücreti olarak 559 lira 40 kuruş, 23 öğrenciye okul gideri olarak 178 lira olmak üzere toplamda 519 öğrenciye 3.315 lira 40 kuruş yardım yapmıştır. (Ankara Halkevi, 1939, s. 29) 52 muhtaç vatandaşa ihtiyaçları doğrultusunda 348 lira, 17 yoksul vatandaşa yol ücreti için 126 lira olmak üzere 69 vatandaşa 474 lira destek sağlamıştır. Birisi İsmet İnönü Kız Enstitüsü öğretmen kısmında, ikisi Bursa'da Maarif Cemiyeti Kız Lisesi'nde ve üçü İstanbul'da Maârif

Cemiyeti Kadırğa Yurdunda olmak üzere altı yardıma muhtaç öğrencinin öğrenim giderlerini karşılamış ve okul taksitleri olan 449 lira 14 kuruşu ödemiştir. (Ankara Halkevi, 1939, s. 29) Kendisine başvuruda bulunan işsiz yurttaşlara iş bulmuş, Ankara Ticaret Lisesi'ndeki muhtaç öğrencilerin yemek masrafları için okul yönetimine 30 lira göndermiştir. (Ankara Halkevi, 1939, s. 30) 1940 yılında okullardan evlere doğru genişleyen şube faaliyetleri sonuçlarını göstermiştir. Parti örgütüyle işbirliği yapılarak ihtiyaç sahibi yurttaşlar belirlenerek 409 yoksul aileye ulaşılmıştır. Bu ailelere yaklaşık 4.116 kg ağırlığında bulgur, fasulye, nohut, mercimek, şeker ve sabun ile 1.605 kg kömür dağıtılmış karşılığında 683 lira 49 kuruş ödemiştir. Söz konusu yardımı kış boyunca sürdürebilmek için toptan ve yerinden görece olarak daha ucuza yaklaşık 1.000 liralık gıda vb. meta satın almıştır. (Ankara Halkevi 1941, s. 32) Bunların dışında 56 muhtaç yurttaşa çeşitli masrafları için 394 lira, 21 muhtaç yurttaşa yol ücreti için 167 lira 50 kuruş vermiş, her yıl olduğu üzere Mütekaidin-i Askeriye Cemiyeti'ne 20 lira destek sağlamıştır. (Ankara Halkevi 1941, s. 34)

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sonraki dönemde de sosyal hayatın çeşitli boyutlarında sosyal yardım şubesi faaliyetlerini sürdürmüştür. 1948 yılında onlarca yoksul, hasta, yardıma muhtaç, çeşitli eğitim-öğretim düzeylerinde öğrenim gören öğrencilere, işsiz, yolda kalmış vatandaşlara nakdî, kitap-kırtasiye, muayene, tedavi, ilaç, ulaşım, gıda, okul taksiti, giyim-kuşam, doğum vb. kalemlerde olmak üzere şube tarafından yaklaşık 6.000 lira nakdî yardımda bulunulmuş çok sayıda yurttaşa halkevi polikliniğinde veya hastanelerde muayene ve tedavi hizmeti verilmiştir. (BCA, F. 490.01. / 1464.4.9.1-72.)

SONUÇ

20. Yüzyılın ilk çeyreğinde Türk toplumunu yaşamın tüm alanlarında çağdaştırmayı amaçlayan köklü bir toplumsal değişim ve dönüşüm süreci başlamıştır. Bu bağlamda toplumun siyasal yapılanması başta olmak üzere ekonomi, hukuk, eğitim-öğretim, kültür hayatını kapsayan büyük bir devrim hayata geçirilmiştir. Devrimin kurumsal boyutunda 19 Şubat 1932'de açılan halkevleri önemli bir görev yüklenmişlerdir. Bir kültür kurumu olan Halkevleri yaşanan büyük değişimi oluşturan norm ve değerlerin toplumsallaştırılarak yurttaşlarda farkındalık yaratılması ve bunlara yönelik kitle desteğinin artırılmasını hedeflemişlerdir. İlk açılan halkevlerinden birisi olan Ankara Halkevi belirtilen amaçlar çerçevesinde örgütlenmekle birlikte gerek direkt CHP Genel Sekreterliği ile temasta olması gerekse çalışmalarıyla diğer halkevleri için bir rol model niteliği taşımıştır. Örgütlenme yapısındaki dokuz şube içinde sosyal yardım şubesi, faaliyetleriyle halkevinin kentsel ve kırsal alanda sosyal hayatın tüm boyutlarına nüfuz etmesini sağlamıştır. Halkevleri Genel Talimâtname'si ve daha ayrıntılı bir

niteliğe sahip olan kendi hususi yönetmeliği çerçevesinde yapılandığı çalışmalarını yurttaşların bireysel hayatlarına temas edebilen bir nitelik kazanmıştır.

Ankara'da bulunan Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk Hava Kurumu, Kadın Koruma Derneği, Türk Maârif Cemiyeti gibi pek çok sosyal yardımlaşma örgütünün çalışmalarına destek vermiş hatta zaman zaman onların aslî görevlerini yerine getirmeye başlamış bu yüzden parti genel sekreterliği tarafından uyarılmıştır. Şube başta kentteki çeşitli düzeydeki eğitim-öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler olmak üzere yurttaşların sosyal hayatta karşı karşıya kaldıkları yoksunlukların aşılmasında, sağlık hizmetlerine erişim olanaklarının geliştirilmesinde-kolaylaştırılmasında, eğitim-öğretim hizmetlerine ulaşma ve yararlanma olanaklarının genişletilip tabana yayılmasında, görelî ve insanî yoksullukla mücadelede önemli bir rol oynamıştır. Böylece yeni toplumsal düzene yönelik olarak hem köylerde hem de kentlerde bir farkındalık yaratılmasında, çok önemli katkılar sağlamıştır.

KAYNAKÇA

BCA, F. 490.01. / 1464.4.2. 1932.

BCA, F. 490.01. / 1464.4.3.1. 23 Ocak 1939.

BCA, F. 490.01. / 1464.4.3.2. 23 Ocak 1939.

BCA, F. 490.01. / 1464.4.3.3. 23 Ocak 1939.

BCA, F. 490.01. / 1464.4.3.4. 23 Ocak 1939.

BCA, F. 490.01. / 1464.4.3.12. 23 Ocak 1939.

BCA, F. 490.01 / 846.349.2.3. 1941.

BCA, F. 490.01. / 788.155.1.375. 31 Mayıs 1944.

BCA, F. 490.01. / 735.7.1.9. 1 Haziran 1944.

BCA, F. 490.01. / 735.9.1.22. 2 Mart 1948.

BCA, F. 490.01. / 734.5.2.1. 10 Temmuz 1948.

BCA, F. 490.01. / 1464.4.9.1-72. 30 Aralık 1948.

BCA, F. 490.01. / 981.803.2.20. 7 Ağustos 1950.

BCA, F. 490.01. / 981.803.2.43. 7 Ağustos 1950.

BCA, F. 490.01. / 981.803.2.45. 7 Ağustos 1950.

BCA, F. 490.01. / 817.237.1.22. 28 Şubat 1951.

Ankara Halkevi (1932). *Ankara halkevi içtimâî yardım şubesi hususî talimât-nâmesi*. Ankara Halkevi Neşriyatı.

Ankara Halkevi (1933). *Cumhuriyetin onuncu yıldönümü Ankara halkevi*. Ankara Halkevi Neşriyatı.

Ankara Halkevi (1934). *Ankara halkevi içtimâî yardım komitesi mesai raporu*. Ankara Halkevi Neşriyatı.

Ankara Halkevi (1935). *Ankara halkevi içtimâî yardım şubesinin 1934 çalışma raporu*. Ankara Halkevi Neşriyatı.

Ankara Halkevi (1936). *Ankara halkevi bir yıl içinde 300.000 yurttaşı çatısı altında topladı: 1935-1936*. Ankara Halkevi Neşriyatı.

Ankara Halkevi. (1937). *Ankara halkevi bir yıl içinde 384.793 yurttaşı çatısı altında topladı: 1936-1937*. Ankara Halkevi Neşriyatı.

Ankara Halkevi. (1938). *Ankara halkevi bir yıl içinde 475.651 yurttaşı çatısı altında topladı: 1937-1938*. Ankara Halkevi Neşriyatı.

Ankara Halkevi. (1939). *Ankara halkevi 1939 çalışmaları*. Ankara Halkevi Neşriyatı.

Ankara Halkevi. (1941). *Ankara halkevi 1940 çalışmaları*. Ankara Halkevi Neşriyatı.

Ankara Halkevi'nin Yerinde Bir Teşebbüsü. (1942, 7 Ekim). *Ulus*, s. 1.

- Ankara Halkevinde Öğrencilere Verilen Öğle Yemekleri. (1941, 2 Aralık). *Ulus* s. 6.
- Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin kuruluşu ve tarihsel işlevi, *Atatürk Yolu*, 6 (23), 261-281.
- Cumhuriyet Halk Fırkası. (1932). *CHF halkevleri talimâtname*sı. Halkevleri Neşriyatı.
- Cumhuriyet Halk Partisi. (1940). *CHP halkevleri çalışma talimâtname*sı. Halkevleri Neşriyatı.
- Çavdar, T. (1983). *Halkevleri*, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 4, (ss. 877-884) İletişim Yayınları.
- Çeçen, A. (1990). *Atatürk'ün kültür kurumu halkevleri*. Gündoğan Yayınları.
- Halkevleri. (1936). *Halkevlerinin 1935 senesi faaliyet raporları hulasası*. Halkevleri Neşriyatı.
- Heyd, U. (1979). *Türk ulusçuluğunun temelleri*. Çev. Kadir Günay, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Köycülük Şubesinin Dünkü Gezisi. (1939, 29 Mayıs) *Ulus*, s. 5.